

Voisiko Johanneksen ilmestyksellä olla aito sanoma meille?

Raimo Mäkelä

Johanneksen ilmestys on käsittämätön teos

Johanneksen ilmestys on mahdoton luettavaksi ja ymmärrettäväksi. Luvuissa 2–3 olevien Vähän-Aasian seitsemälle seurakunnalle osoitettujen lähetekirjelmien tarkoitteen ja sisältöä voi jollakin tavalla käsittää, mutta niissäkin on aivan oudon ja epätodellisen tuntuisia käsitteitä ja asioita. Jo avauksessa (1:9–20) oleva ”perusilmestys” tuntuu omituiselta, vaikka se tuskin voi olla tekemättä lukijaankin voimakasta vaikutusta niin kuin Johannekseen itseensä.

Kuvaukset taivaasta (luvuissa 4–5, 7, 21–22) tuntuvat toisaalta etäisiltä ja vieraannuttavilta, toisaalta konkreettisuudessaan naiiveilta. Jotain merkillistä viehättävyyttä ja puoleensavetävyyttä niissä kuitenkin on: ilmeisesti kuvataan jotain sanomattoman ja ”ylimaallisen” hyvää ja kaunista.

Erityisen ongelmallisia ovat kuvaukset lopusta ja sen enteistä, koska niitä on kolme sarjaa. Ensimmäisen sarjan päättyessä (6:17) odottaa lopun tulevan välittömästi, mutta niin ei tapahdukaan, vaan kohta samat tai ainakin samanlaiset tapahtumat alkavat uudelleen, joskin tehostuneina ja laaja-alaisempina (8:7). Niidenkään päätyttyä (11:15–19) ei loppu kuitenkaan vielä tule, vaan samanlainen sarja seuraa vielä kolmannen kerran (16:2–21).

Kun jo kirjan alussa (1:7) nähdään Jeesuksen tulevan, niin varsinaisesti hän tulee vasta lähes lopussa, ja silloin omituisessa muodossa (19:11–21). Väliin mahtuu todella paljon ja monenlaista. Aivan kummallisia ovat kuvaukset kahdesta ”pedosta” (luku 13) ja ”suuresta Babylonista”, joka on samalla kertaa kaupunki ja portto

(luvut 17–18), samoin kahdesta todistajasta (11:3–14). Vielä muuta-kin merkittävää on runsain määrin.

”Tavallinen” raamatunlukija ei voi ymmärtää Johanneksen ilmestystä ”tavallisella” järjellä eikä tavanomaisin tiedoin. Teologienkin keskuudessa se on Raamatun kiistellyin kirja, josta on eniten erilaisia ja toisilleen täysin vastakkaisia selityksiä ja tulkintoja.

Mikä on ”ilmestys”?

Alkukielellään kreikaksi Ilmestys on *Apokalypsis*. Se tulee yhdyssanasta *apo-kalyptoo* 'nostan peitteen pois, paljastan, ilmaisen, ilmoitan'. 'Ilmestys' ei ainakaan yksiselitteisesti ole sanan paras suomenos tässä yhteydessä, sillä ei ole kysymys yksinomaan Johanneksen silmin havaitsemista näyistä eli hänen teoksensa muodosta vaan ennen kaikkea hänen saamastaan Jumalan ilmoituksesta eli teoksen sisällöstä. Niinpä *apokalypsis* onkin monissa eurooppalaisissa kielissä käännetty 'ilmoitukseksi', esim. latinan, ranskan ja englannin *revelatio(n)*, saksan *Offenbarung*, norjan *åpenbaring*, ruotsin *uppenbarelse*. Johanneksen saamat ilmestykset eli näyt ovat nimenomaan Jumalan antama ilmoitus.

Ilmestyskirja esittäytyy itse *”ilmestykseksi”* eli *apokalypsiksi* (1:1), *”ennussanoiksi”* (KR 1992) eli *”profetiaksi”* (KR 1938 kreikkaa lainaten; 1:3; 19:10; 22:9–10, 18–19) ja *kirjeeksi* (1:4). Sen kirjallisuudenlaji (genre) voidaan siis mieltää kolmeksi samanaikaisesti. Teos on kirje, joka antiikissa oli oma kirjallisuudenlajinsa. Se on profetia, jollainen tunnettiin VT:stä. Lisäksi ja ennen kaikkea se on apokalypsi, jota esiintyi sen ympäristössä satojen vuosien ajalla juutalaisuudessa ja myös kristillisessä kirjallisuudessa.

Onko Johanneksen ilmestys juutalaista apokalyptiikkaa?

Apokalypsi on alun perin juutalainen mutta sitten myös kristillisessä kirkossa käytetty kirjallisuudenlaji, jonka arviointiperusteista ei tosin ole täyttä yksimielisyyttä. Siihen luetaan sekä tietyt Raamatun tekstit että monia Raamatun ulkopuolisia kirjoituksia. Apokalyptiikkaa katsotaan kuitenkin aika yleisesti olevan mm. seuraavien tekstien:

- 1) *Vanhassa testamentissa* Dan., Hes. 40–48; Sak. 9–14; Jes. 13; 24–27; 33; Joel; Ps. 2;
- 2) *Uudessa testamentissa* Mark. 13; Matt. 24; Luuk. 21; 1. Kor. 15:20–28; 1. Tess. 4:13–18; 2. Tess. 2:1–12; Ilm.
- 3) *juutalaisuudessa* mm. etiopialainen Henokin kirja (viimeistään 3. esikristilliseltä vuosisadalta), syyrialainen Barukin ilmestys, 4. Esra, Mooseksen taivaaseenastuminen, kreikkalainen Henokin kirja ja Abrahamin ilmestys;
- 4) *essealaisuudessa* eräät Qumranista löydetyt kirjoitukset;
- 5) *varhaiskristillisyydessä* osa Hermaan paimenesta, egyptiläiskoptilainen (gnostilainen?) Pietarin apokalypsi ja Paavalin apokalypsi.

Apokalyptiikan ensimmäinen edustaja on profeetta Danielin kirja. Sen syntyajasta on eri käsityksiä. Itse uskon sen syntyneen kuvauksessaan ajassa eli 500-luvulla eKr. tai pian sen jälkeen. Apokalyptiikan katsotaan jatkuneen 100-luvulle jKr.

Apokalypsille ovat luonteenomaisia mm. seuraavat seikat:

- 1) Enkeli on paljastanut kirjoittajalle taivaallisia salaisuuksia.
- 2) Välineinä ovat erityisesti näyt, kuuloilmiöt, taivaalliset keskustelut, käynnit taivaassa ja helvetissä, vertauskuvat, symboliset luvut.
- 3) Apokalypsin vastaanottaja ja kirjoittaja ei käytä omaa nimeään vaan jonkun juutalaisen suurmiehen, kuten esim. Aadamin, Mooseksen tai Henokin.
- 4) Näin kirjoittaja haluaa sijoittua menneisyyteen ja sieltä käsin kuvata omaa aikaansa ja pian tapahtuvaa Jumalan valtakunnan ilmestymistä.
- 5) Apokalypsin käsitys maailmantapahtumisesta on jyrkän kaksijakoinen. Toisaalla on nykyinen syntinen, Jumalaa vastaan kapinoiva ja Jumalan kansaa vainoava maailma, toisaalla tuleva maailma, Jumalan valtakunta, joka koittaa Jumalan puuttuessa radikaalisti maailman kulkuun.
- 6) Apokalypsi asettaa Israelin aikansa maailmanpolitiikan kokonaiskehukseen.
- 7) Koko Israel kansakuntana ei enää pelastu vaan ainoastaan valitut ja Jumalan puolelle tietoisien ratkaisun tehneet.

Ilmestyskirja muistuttaa monin tavoin juutalaista apokalyptiikkaa:

- Enkelit välittävät sen sanoman.

- Se sisältää paljon vertauskuvia. Sen luvut ovat symbolisia.
- Se esittää nykyisen ja tulevan maailman toistensa vastakohtina.
- Se odottaa pian tapahtuvaa vapautusta.

Silti Ilmestyskirja poikkeaa ratkaisevasti apokalyptisesta kirjallisuudesta:

- 1) Johannes – kuten lähes 600 vuotta ennen häntä Daniel – kirjoittaa omalla nimellään tietyssä paikassa ilmoitettuna aikana apostolin valtuutuksella (1:1, 4, 9; 22:8), ei naamioituen pseudonyymisesti johonkukaan menneisyyden suurhahmoon (esim. Henokkiin, Abrahamiin, Moosekseen, Esraan) ja
- 2) Jeesuksen käskyn perusteella (1:19),
- 3) keskittyy myyttisen menneisyyden sijasta tulkitsemaan omaa aikaansa ja
- 4) tulevaisuutta, nimenomaan loppua, joka tulee pian, ja
- 5) ennen kaikkea Jeesukseen,
- 6) johon myös kaikki lukuisat VT:n lainaukset kohdistetaan,
- 7) luvaten oikeudenmukaisuuden voittavan vainojen jälkeen,
- 8) sinetöimättä kirjan sisältöä (22:10), joka jää kaikkien heti omaksettavaksi ja lohdutukseksi,
- 9) esittäen yhtenäisesti ja järjestelmällisesti koko maailmantapahtumisen kehityskulun loppuun saakka, joskaan ei suoraviivaisesti vaan rytmisesti ja spiraalinomaisesti edeten.

Ilmestyskirjan kaltaisia profetian ja apokalypsin yhdistelmiä on mm. Danielin, Jesajan ja Sakarjan kirjassa ja Jeesuksen lopunaikaa koskevassa puheessa (Matt. 24, Mark. 13, Luuk. 21).

Johannes on saanut erityisen innoituksen (*inspiratio*) ja ilmoituksen (*revelatio*) Pyhäältä Hengeltä ja Jeesukselta (1:10–19; 1:4; 3:1). ”Jumalan seitsemän henkeä” (4:5) tarkoittaa Pyhää Henkeä ja siten Jumalan täyteyttä ja kaikkialla läsnäoloa. ”Karitsan seitsemän silmää” (5:6) ovat ”Jumalan seitsemän henkeä”. Näiden erikoisten käsitteiden taustalla ovat Jes. 11:1–2: Vesa ja Herran ”seitsemänhaarainen” Henki sekä Sak. 3:8–9 + 4:10: Vesa ja Herran seitsemän silmää. Pyhän Hengen antama innoitus on kaikille uskoville yhteinen ja siten jatkuvaa ja välttämätöntä mm. kaikessa Jeesuksesta todistamisessa ja Jumalan sanan julistamisessa. Ilmoitus sen sijaan rajoittuu Jumalan valitsemiin ja valtuuttamiin profeettoihin ja apos-

toleihin eli Raamattuun ja on päättynyt heidän mukanaan / sen mukana.

Johannes sai tietää, mitä taivaassa tapahtuu/on tapahtunut (vrt. Paavali 2. Kor. 12:1–11). Välittäjänä olivat enkeli (10:10–11; 17:1, 7; 21:9–10; 22:1), näkeminen (esim. 4:1; 5:1–2; 6:1–2, 8 ym.) ja kuuleminen (5:11; 6:6; 8:13 ym.). Johannes tempautui useasti myös itse mukaan näkemiinsä tuleviin tapahtumiin (10:10; 13:1; 17:1; 19:20; 21:10). Nämä kokemukset pukeutuvat paljolti VT:n profetioihin ja muihin ilmauksiin.

Jeesuksen ajan juutalaiset, myös Jeesuksen apostolit tunsivat apokalyptisia ajatuksia ja ilmauksia. Jeesuskin puhui samoista asioista samoin tutuin käsittein erityisesti kuvatessaan omaa paluutaan suuressa eskatologisessa saarnassaan, jonka kaikki synoptikot välittävät (Matt. 24, Mark. 13, Luuk. 21). Jeesuksen paluu olikin ratkaiseva uusi asia, jota juutalaisuudessa ei tunnettu eikä tunnustettu. Mielienkiintoista on, ettei Johanneksen evankeliumi kerro tätä eskatologista puhetta, mutta sen sijaan Johanneksen ilmestys sisältää paljon yhtymäkohtia siihen sekä asiallisesti että käsitteellisesti. Esim. Nestlen & Alandin toimittamassa UT:n kreikankielisessä laitoksessa niitä esitetään Matt. 24:n ja Ilmestyskirjan välillä 11.

Juutalaista ilmestyskirjallisuutta tunsu tietysti myös Johannes, tämän apokalypsin saaja. Näillä onkin ulkoisia liittymäkohtia mutta myös selviä ja ratkaisevia eroja. Muodoltaan Ilmestyskirja on kuin juutalaista apokalyptiikkaa, sisällöltään ei. Johannes sai sarjan tiettyjä näkyjä, jotka hän kenties myöhemmin saneli jollekulle tai kirjoitti itse muistiin.

Johanneksen ilmestyksen rakenne on spiraalimainen

Saksalainen Volker Gäckle julkaisi 1999 artikkelin Ilmestyskirjan selittämisestä. Hän liittyi siinä Günther Bornkammin käsitykseen Ilmestyskirjan rakenteesta ja sen kuvaamien tapahtumien järjestyksestä, jotka tämä esitti artikkelissaan *Die Komposition der apokalyptischen Visionen in der Offenbarung Johannis*, 1937. Havainnollinen kaavio, johon on helppo yhtyä, on seuraava:

1:1-20: ” - - mitä oli”: Kirjan johdanto (1:1-8) ja näky Jeesuksesta (1:9-20)		
2:1-3:22: ” - - mitä on”: Lähetekirjelmät seitsemälle seurakunnalle		
4:1-22:5: ” - - mitä on oleva”:		
4:1-5:4: Näky valtaistuimesta ja kirjakääröstä		
Ennakointi →	Tapahtuma →	Lopputulos
6:3-8: → 2.-4. sinetin ilmaisema tuomio	8:1-11:19: → merkkisoihtojen ilmaisema tuomio	15:1-16:21: maljojen ilmaisema tuomio
6:9-11: → seurakunnan vaino (5. sinetti) Ilm 6:12-17: → maailman tuho (6. sinetti)	12:1-13:18: → Jumalaa vastustavan vallan nousu (lohikäärme & peto) 14:1-20: → Jeesuksen tuleminen tuomariksi	17:1-18:24: Jumalaa vastustavan vallan tuho (Babylonin portto) 19:1-21: Jeesuksen tuleminen tuomariksi
7:1-17: → täyttymys	20:1-22:5: tuhattu vuotinen valtakunta, maailman tuomio, uusi Jerusalemi, uusi taivas, uusi maa	
22:6-21: Kirjan päätös		

Ilmestyksen taustalla on Danielin kirja

Tärkein Ilmestyskirjan taustalla oleva VT:n kirja on Danielin kirja, joka on VT:n vaikeimmin ymmärrettäviä, Hesekielin kirjan rinnalla ehkä vaikein. Danielin kirjalla ja Ilmestyskirjalla on Nestlen & Alandin mukaan 85 suoranaista liittymäkohtaa. Ne risteilevät kummassakin kirjassa eivätkä siis kulje peräkkäisjärjestyksessä. Näitä ovat mm. seuraavat kohdat Ilmestyskirjasta käsin katsoen:

- Ilm. 1:1,19 ← Dan. 2:28–29, 45: mitä on tapahtuva
- Ilm. 1:7 ← Dan. 7:13: hän joka tulee pilvissä, Jeesus (J)
- Ilm. 1:13 ← Dan. 7:13; 10:5–6: Ihmisen Pojan (IP) kaltainen
- Ilm. 1:14 ← Dan. 7:9; 10:6: valkea tukka, tuliset silmät
- Ilm. 1:17 ← Dan. 8:18; 10:15–19: vaipuminen IP/J:n jalkojen juureen
- Ilm. 1:20 ← Dan. 2:28–29, 45: salaisuuksien paljastaminen
- Ilm. 2:10 ← Dan. 1:12, 14: kymmenen päivän määräaika
- Ilm. 2:18 ← Dan. 10:6: IP/J:n pronssilta välkehtivät jalat
- Ilm. 3:5 ← Dan. 12:1: nimet (elämän) kirjassa
- Ilm. 4:1 ← Dan. 2:29, 45: mitä on tapahtuva
- Ilm. 4:9 ← Dan. 6:27; 12:7; 4:31: Jumalan kaikkivaltius
- Ilm. 5:11 ← Dan. 7:10: enkelit Jumalan valtaistuimen edessä
- Ilm. 7:1 ← Dan. 7:2: neljä tuulta

- Ilm. 7:14 ← Dan. 12:1: pääsy suuresta ahdingosta
 Ilm. 8:10 ← Dan. 8:10: taivaalta putoava palava tähti
 Ilm. 9:20 ← Dan. 5:4, 23: epäjumalien (kuvien) palveleminen
 Ilm. 10:4 ← Dan. 8:26; 12:4, 9: salaisuuden sinetöiminen
 Ilm. 10:5 ← Dan. 12:7: veden päällä seisova enkeli
 Ilm. 10:7 ← Dan. 9:6, 10: profeetat Herran palvelijoita
 Ilm. 10:11 ← Dan 3:4; 7:14: sanoma maailman kansoille
 Ilm. 11:2 ← Dan. 7:25; 12:7: kolme ja puoli aikaa
 Ilm. 11:7 ← Dan. 7:3, 7, 21: peto taistelee pyhiä vastaan
 Ilm. 11:13 ← Dan. 2:20: Jumalan kunnioittaminen
 Ilm. 11:15 ← Dan. 2:44; 7:14, 27: Jumalan ikuinen kuninkuus
 Ilm. 11:18 ← Dan. 9:6, 10: profeetat Jumalan palvelijoita
 Ilm. 12:3 ← Dan. 7:7: kymmensarvinen peto/lohikäärme
 Ilm. 12:4 ← Dan. 8:10: Jumalaa uhmaava vastustaja
 Ilm. 12:7 ← Dan. 10:13, 21; 12:1: Mikael
 Ilm. 12:8 ← Dan. 2:35: tappion kärsivä vastustaja
 Ilm. 12:14 ← Dan. 7:25; 12:7: kolme ja puoli aikaa
 Ilm. 13:1 ← Dan. 7:3, 7: merestä nouseva peto
 Ilm. 13:2 ← Dan. 7:4–6: peto kuin leopardi, karhu ja leijona
 Ilm. 13:5 ← Dan. 7:8, 11, 25; 11:36: peto herjaa Jumalaa
 Ilm. 13:7 ← Dan. 7:21: peto taistelee pyhiä vastaan
 Ilm. 13:15 ← Dan. 3:5–6: kuvan kumartaminen
 Ilm. 14:8 ← Dan. 4:27: suuri Babylon
 Ilm. 14:14 ← Dan. 7:13; 10:16: Ihmisen Pojan kaltainen
 Ilm. 16:11 ← Dan. 2:19–20: taivaan Jumalan kiittäminen/herjaaminen
 Ilm. 16:18 ← Dan. 12:1: ennen kokematon ahdistus
 Ilm. 16:19 ← Dan. 4:27: suuri Babylon
 Ilm. 17:3 ← Dan. 7:7: herjaava kymmensarvinen peto
 Ilm. 17:5 ← Dan. 4:27: suuri Babylon
 Ilm. 17:8 ← Dan. 7:3: merestä/syvydestä nouseva peto
 Ilm. 17:12 ← Dan. 7:20, 24: kymmenen sarvea = kymmenen kuningasta
 Ilm. 17:14 ← Dan. 2:47: Jumala kuninkaiden/herrojen Herra
 Ilm. 18:2,10,21 ← Dan. 4:27: suuri Babylon
 Ilm. 19:6 ← Dan. 10:6: suuri pauhu
 Ilm. 19:12 ← Dan. 10:6: tuliset silmät
 Ilm. 19:16 ← Dan. 2:47: kuninkaiden/herrojen Herra
 Ilm. 19:20 ← Dan. 7:11, 26: pedon tuhoaminen
 Ilm. 20:4 ← Dan. 7:9, 22, 27: pyhät hallitsevat
 Ilm. 20:11 ← Dan. 7:9; 2:35: Jumala valkealla valtaistuimella
 Ilm. 20:12 ← Dan. 7:10: kirjojen avaaminen, Jumala tuomarina
 Ilm. 22:5 ← Dan. 7:18, 27: pyhät hallitsevat Jumalan kanssa
 Ilm. 22:6 ← Dan. 2:28: Jumala tuntee salaisuudet
 Ilm. 22:10 ← Dan. 8:26; 12:4: profetian sinetöiminen/-mättömyys

Ilm. 22:11 ← Dan. 12:10: jumalattomat pysyvät jumalattomina.

Ilm. 1:3; 14:13; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7, 14 ← Dan. 12:12: autuas

Erityisen keskeisiä sekä Danielin kirjalle että Ilmestyskirjalle ovat

1. ”se mikä pian on tapahtuva” (= minkä täytyy tapahtua)
2. merestä nouseva peto sarvineen ja leopardi, karhu ja leijona
3. suuri Babylon
4. Ihmisen Poika
5. enkelit
6. runsas (vertauskuvallinen) lukujen viljely (kolme ja puoli, neljä, seitsemän, kymmenen, tuhanten tuhannet)
7. tapahtumien kokonaiskulku: maailman valtakuntien nousu ja tuho.

Ilmestyksen taustalla on myös Hesekielin kirja

Vaikeaymmärteisen Danielin kirjan lisäksi myös vaikeaymmärteinen Hesekielin kirja on Ilmestyskirjan taustalla. Nestle & Aland esittää 107 liittymäkohtaa. Niistä tärkeimpiä ovat seuraavat:

Hesekiel	Ilmestys
23: Kaksi porttoa	17: Babylon-portto
26–28: Sanoma Tyrosta ja sen jumalanvastaista valtaa vastaan	18: Sanoma Tyroksen kaltaista Babylonia vastaan
28:13–16: Eedenin = paratiisin vuori	14:1–5: Siionin vuori
28:13: Jalokiviä	21:19–26: Jalokiviä (7 yhteistä Hes. 28:n kanssa)
28:16: Tyroksen kuninkaan (= Saatanan) suistaminen Jumalan vuorelta	12:9–10: Lohikäärmeen (= Saatanan) syökseminen taivaasta maan päälle
34:23–24: Tuleva Herran palvelija Daavid	5:5; 22:16: Daavidin juuriverso
36: Uudistus ja pelastus	19: Tuleva Messias
37: Kuolleiden luiden eloonherääminen	20:4–6: Tuhattuotinen valtakunta
38–39: Gogin ja Magogin sota	20:1–5: Ensimmäinen ylösousemus
39:17–20: Lintujen ateria	20:7–9: Gogin ja Magogin sota
39:21–24: Pakanoiden tuomio	19:17–21: Lintujen ateria = tuomion täytäntöönpano
40–48: Israelin pelastus	20:11–15: Maailman tuomio
Uusi Jerusalemi	21:1–8: Uusi luominen
47:1: Temppelein alta lähtevä virta	21:9–22:5: Uusi Jerusalemi
48:30–34: Jerusalemin 12 porttia ja niiden nimeäminen Israelin heimojen mukaan	22:1: Valtaistuimesta lähtevä virta
	21:12–13: Uuden Jerusalemin 12 porttia ja niissä olevat Israelin heimojen nimet

Norjassa on syksyllä 1999 ilmestynyt erinomainen englanninkielinen väitöskirja, joka selvittää perusteellisesti, mistä Gogissa ja Magogissa on kysymys Hesekielin kirjassa ja Ilmestyskirjassa: Sverre Bøe: *Gog and Magog: Ezekiel 38–39 as Pre-text for Revelation 19,17–21 and 20,7–10*. Se on tulossa laajemmille markkinoille saksalaisen Mohrin kustantamon välityksellä lähiaikoina.

Miten Ilmestystä on yritetty ymmärtää?

1. Ilmestyskirjaa on yritetty ymmärtää *vertauskuvallisesti* eli *symbolisesti* ja *idealistisesti* eli *periaatteellisesti*: se käsittelisi ajattomia, yleisiä periaatteita eli ideoita, jotka ovat aina voimassa kristillisessä seurakunnassa sekä kristittyjen ja ehkä kaikkienkin kokemuksessa, mutta ei konkreettisia, yksittäisiä, erityisiä tapahtumia.

Ilmestyskirjassa onkin kiistattomasti paljon vertauskuvia. Sen käsittäminen kirjaimellisesti johtaa mahdottomiin mielteisiin. Esimerkiksi useimmat luvut siinä ovat sellaisia, samoin merkilliset hahmot: neljä hevosta ja ratsastajaa (luku 6), 144 000 sinetöityä Israelin heimojen jäsentä (luvut 7 ja 14), sotajoukot (luku 9), kaksi todistajaa (luku 11), aurinkoon pukeutunut nainen (luku 12), kaksi pe-toa (luku 13), Harmageddonin taistelu (luku 16), suuri Babylon-portto (luvut 17–18) ja tuhat vuotta kestävä valtakunta (luku 20).

Vertauskuvien ymmärtämisessä ratkaisevaa on, mistä miellemaailmasta käsin (niiden tarkoitettu) kuuliija/lukija ne ymmärtää, ei se, mitä ne sinänsä ilmaisevat. (Volker Gäckle: "Ein Symbol hat seinen Schwerpunkt nicht auf dem Ausdruck, sondern auf dem Eindruck" = Vertauskuvan ydin on sen tekemässä vaikutelmassa, ei sen ilmaisussa.) Siten myös Ilmestyskirjan käyttämä lukujen symboliikka on tiukasti sidoksissa siihen, mitä vertauskuvallisia sisältöjä niille muuten yleisesti annettiin.

Raamatussa on vertauskuvallista vain se, minkä se itse ilmoittaa vertauskuvaksi (esim. Jeesuksen vertaukset, paraabelit) ja mihin se itse antaa myös selittämisen avaimet. Raamatun vertauskuvat eivät ole kenen tahansa mielivaltaisesti selitettävissä omasta kokemuksesta käsin, vaan ne on selitettävä Raamatusta itsestään käsin.

Ilmestyskirja ei kuitenkaan ole pelkästään vertauskuvallinen eikä ajaton eikä siis historiaton, vaan sen sanomaan sisältyy selvä kuvaus kaiken (historian) päättymisestä ja maailmantapahtumisen kulkemisesta kohti ratkaisevaa loppua ja sitten uutta alkua, jota ei enää seuraa loppu. Vertauskuvilla on vastineensa tulevassa todellisuudessa, osittain myös Ilmestyskirjan ympäristön todellisuudessa. Johannes näki ja kuuli sellaista, mitä hänelle ja hänen aikalaisilleen ei ollut eikä vielä voinutkaan olla olemassa. Tuskinpa kukaan esimerkiksi 1900-luvun alussa olisi voinut uskoa, että Ilmestyskirjan kuvaukset luonnon saastumisesta koskaan voisivat toteutua, mutta nyt me tajuaamme sen. Johannes kertoi näkynsä muille käsitteillä ja kuvilla, joita nämä voivat ymmärtää. Kenties Johannes vain hämmästyneenä ja osittain kauhistuneena, osittain ehkä syvästi kiitollisena ja liikuttuneena katseli ja kuunteli, mitä hänen silmiensä editse kulki ja hänen korviinsa tunkeutui. Sitten hän Jeesuksen käskyn mukaisesti välitti sen muille tajuamatta itsekään kaikkea kirjoitettamaansa.

Muun Raamatun tavoin Ilmestyskirjan käsitys historiasta on lineaarinen, ei syklinen: kaikella on alkunsa, tarkoituksensa ja lopunsa, ja maailman tapahtumat ovat kuin pisteitä alun ja lopun yhdistävällä janalla, linjalla. Kaikki ei kierrä aluttomasti ja loputtomasti ikuista kehää, sykliä.

2. Jotkut teologit, jotka eivät tunnusta Raamatun ja kristinuskon ainutlaatuisuutta, tulkitsevat Ilmestyskirjaa *uskonnonhistoriallisesti*: teos heijastaa vain oman aikansa, antiikin, itämaista uskonnollisuutta eikä sisällä mitään varsinaisesti itsenäistä. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä nimenomaan Jeesus ja usko, kristillinen seurakunta ja maailman tapahtumien kulku esiintyvät siinä kaikesta muusta poikkeavina, omaperäisinä, ainutlaatuisina.

Sen sijaan Ilmestyskirjan monet ilmaisut, kielikuvat ja vertaukset ovat suhteessa aikansa uskonnollisuuteen. Niiden sisältö on kuitenkin toinen. Kristillisen julistuksen on aina käytettävä ympäristönsä kieltä, jotta se jotenkin voitaisiin vastaanottaa ja ymmärtää, ja välitettävä sillä sanoma, joka ei nouse ympäristöstä eikä yleensä ihmisestä vaan tulee Jumalalta.

3. Yksi ja nykyisessä yliopistoteologiassa yleisin Ilmestyskirjan selitystapa on *ajanhistoriallinen* ja *preteristinen*: teos käsittelisi peite-

kielellä Johanneksen oman ajan tapahtumia eikä mitään muuta. Teos ei siis puhuisi lainkaan lopusta, eikä sitä pitäisi ymmärtää tulevaisuuteen katsovaksi. Sen ensimmäiset kuulijat, vaikeassa vainotilanteessa elävä uskonnollinen pienen vähemmistö, ymmärsivät, mitä peiteilmaisuilla tarkoitettiin, mutta me emme enää ilman muuta sitä käsitä.

On selvää, että myös Ilmestyskirja on syntynyt todellisessa historiallisessa tilanteessa Jeesuksen sanomaksi juuri sen ajan kristityille. Heidän täytyi kyetä ymmärtämään se – ainakin osittain.

Raamatulle on kaikkiaankin ominaista, ettei se itsessään ole erityinen vertauskuva yleisistä uskonnollisista käsityksistä ja kokemuksista. Se on todellisen, olemassa olevan, persoonallisen Jumalan tuottama kertomus siitä, miten hän on puuttunut luomansa mutta hänet hylänneen ihmiskunnan elämään pelastaakseen sen. Raamatussa on aina kysymys ajasta ja paikasta ja todellisista historiallisista henkilöistä, "lihasta". Raamattu Jumalan sanana on inkarnatorinen eli lihaksi tullut kuten Jumalan oma Poika, Jeesus Kristus, koko Raamatun ja myös Ilmestyskirjan keskushenkilö.

Niinpä Ilmestyskirjatakin on selitettävä sen oman ajan taustaa vasten, ja tämä tietämys lisääntyy koko ajan antiikin tutkimuksen edetessä. Samalla Ilmestyskirjan ymmärtämyksemme voi enentyä ja syventyä. Erityisesti luvuissa 2–3 olevat lähetekirjelmät Vähän-Aasian seitsemälle seurakunnalle avautuvat kaikissa ulottuvuuksissaan vain, kun tiedetään seurakuntien ympäristö ja oma tila, niin hämmästyttävän yksityiskohtaisesti kukin kirje liittyy vastaanottajaseurakuntansa kehyksiin. (Ks. Colin J. Hemer: *The Letters to the Seven Churches of Asia in Their Local Setting*, 1986.) Samalla kun kirjelmien alkuperäinen sanoma mielletään yksilöllisesti ja kouriintuntuvasti, niiden sanoma nykyajalle tuleekin – ehkä yllättävästi mutta samalla johdonmukaisesti – entistä terävämmäksi ja iskevämmäksi. Näin tapahtuu itse asiassa kaikille Raamatun teksteille.

Sisältönsä ja omien selvien sanojensa perusteella Ilmestyskirja ei kuitenkaan voi tyhjentyä oman aikansa asioihin. Vaikka se puhuu ympäristöstään, se viittaa myös ja ennen kaikkea Jumalan valtakuntaan aina ja kaikkialla, tulevaisuuteen, loppuun ja Jumalan uuteen luomistyöhön.

4. Ilmestyskirja liittyy vankasti Vanhaan testamenttiin: se viittaa siihen yli 500 kertaa. Ilmestyskirjan kaikkiaan 404 jakeesta 278:ssa on

yksi tai useampi viittaus Vanhaan testamenttiin. Ilmestyskirjaa on siis turha yrittää ymmärtää tuntematta Vanhaa testamenttia. Johannes ei nähnyt eikä kirjoittanut sitä omasta päästään, vaan sekä hänen näkemänsä näyt ja kuulemansa äänet että hän itse niitä ilmaistes-
saan liittyivät nimenomaan siihen, mitä Vanhassa testamentissa oli sanottu. Ilmestyskirja on kirjoitettu kreikaksi kreikkalaisille, mutta se on hyvin heprealainen kristillinen kirjoitus.

Erityisesti Ilmestyskirja liittyy Jesajan, Hesekielin ja Danielin kirjaan kuten juutalainenkin ilmestyskirjallisuus. Danielia lainataan tai siihen viitataan Ilmestyskirjassa 85 kertaa, Hesekiel heijastuu 107 kertaa Ilmestyskirjassa – kummankin kohdalla enemmän kuin missään muussa Uuden testamentin kirjassa. Itse asiassa Ilmestyskirja lainaa Vanhaa testamenttia suoraan tai välillisesti Uuden testamentin kirjoista eniten.

Vanhan testamentin profetian mallissa on kolme yhteen kuuluvaa asiaa. Ensin oli luominen. Sitä seurasi vedenpaisumus, joka tuhosi suuren osan Jumalan luomakuntaa. Sitten tapahtui Mooseksen johdolla exodus eli Israelin vaellus vapauteen Egyptistä, orjuuden pesästä. Kaikki nämä kolme asiaa – Jumalan luomistyö, vedenpaisumus eli synti, joka hukuttaa ihmisen ja ihmiskunnan, ja vaellus vapauteen suuren Vapauttajan johdolla – kulkevat halki koko Vanhan testamentin. Sama näkyy myös Ilmestyskirjassa siten, että kaiken loppuhuipentumana on oleva Jumalan suuri pelastusteko. Menneisyys on tulevaisuuden malli. Raamatussa katsotaan tulevaisuutta menneisyydestä käsin ja menneisyyttä tulevaisuudesta käsin. Tuleva toistaa menneen mutta myös ylittää sen ja saattaa sen täyttymykseensä ja lopulliseen päätökseensä.

Ilmestyskirjaa on siis tulkittava myös *vanhatestamentillisesti*. Se tuo valoa vertauskuvalliselta tuntuvaan aineistoon ja sijoittaa asiat Jumalan ilmoituksen historiaan.

5. Varsinainen Ilmestyskirjan avain on kuitenkin *eskatologinen* eli *futuristinen*: Ilmestyskirja on yleisluontoinen ennakkokuvaus viimeisistä tapahtumista. Jeesus sanoi selvästi tulevansa takaisin ja kuvaili jopa tulemisensa merkkejäkin ja kehotti niitä tarkkailemaan (Matt. 16:3). Kaikki UT:n apostoliset kirjoittajat omalta osaltaan vahvistavat tämän, ja Ilm. suorastaan keskittyy siihen. Yksityiskohdat saavat perimmäisen mielekkyytensä nimenomaan ja yksinomaan lopusta ja lopussa.

6. Ilmestyskirjan kuvaus tulevaisuudesta ei kuitenkaan ole sellainen yksityiskohtainen järjestelmällinen ennustus kuin esimerkiksi Nostradamuksen paljon huomiota herättänyt esitys, jonka on katsottu monin osin toteutuneen. Ilm. on suunnattoman kiinnostunut maailmasta ja seurakunnasta. Se ei kuitenkaan kerro yksityiskohdittain edeten, mitä näille tulee tapahtumaan.

Esim. Luther ajatteli keskiaikaisten fransiskaaniveljien, erityisesti hänelle muutenkin merkityksellisen Nikolaus Lyralaisen (n. 1270–1349) tavoin, että Ilmestyskirja on ajallisesti etenevä kuvaus kristillisen kirkon historiallisista vaiheista. Jo luvussa 10 on hänen mielestään kysymys hänen omasta ajastaan, ja siitä lukuun 20 teos käsittelisi hänen oman aikansa eli uskonpuhdistuksen tapahtumia. Samaan tapaan kaikki uskonpuhdistajat tulkitsivat Ilmestyskirjaa. Urho Muroman – ja monen muun – mielestä lukujen 2 ja 3 lähete-kirjelmät Vähän-Aasian seurakunnille kuvaavat aikajärjestyksessä kristillisen kirkon luonnetta eri aikoina. Viimeinen seurakunta, Laodikea, on pahin: Jeesus, seurakunnan Herra, on kokonaan joutunut sen ulkopuolelle. Näin tulee olemaan myös lopunajan seurakunnassa, joka Laodikean tavoin luopuu Herrastaan.

Tällainen *kirkkohistoriallinen* ja *maailmanhistoriallinen* Ilmestyskirjan tulkinta voi kuitenkin olla mielivaltainen. Ongelmaksi muodostuu mm., mistä ajankohdasta lähdetään liikkeelle, mitä tapahtumia ja miltä alueilta otetaan mukaan jne. Esimerkiksi läntistä evankelista kristikuntaa viime vuosikymmenien ajalta voidaan suurelta osin sanoa hallinneen Laodikean hengen, mutta kuva Afrikan, Aasian ja Latinalaisen Amerikan tämänhetkisestä kristillisyydestä on toisenlainen. Ennen kaikkea on vaikeaa, jopa mahdotonta ajatella, että Ilmestyskirjasta tulisi voida kaivaa esiin historian yksityiskohtainen kartta. Se itse ei viittaa mihinkään sellaiseen.

Vaikka Ilmestyskirjan ensimmäiset kuulijat tietyiltä osin ymmärsivät sitä paremmin kuin mikään myöhempi lukijapolvi, hekään eivät käsittäneet läheskään kaikkea. Tietyssä mielessä he ymmärsivät myös vähemmän kuin myöhemmät polvet, koska nämä ovat kokeneet maailman ja kirkon vaiheista enemmän kuin alkukirkko. Meillä kaksi maailmansotaa kokeneilla ja ydinaseitten keskellä ja ympäristön saastumisen alaisina elävillä on paljon paremmat edellytykset ymmärtää Ilmestyskirjaa kuin millään aikaisemmalla sukupolvella. Mekään emme kuitenkaan ymmärrä läheskään kaikkea –

ainakaan vielä. Ilmeisesti Ilmestyskirja avautuu varsinaisesti vasta niille kristityille, jotka elävät viimeisen pedon ja viimeisen Babylon-porton aikana, kun loppu todella tulee, Jeesus palaa ja kaikki täyttyy. Tästäkään syystä kukaan ei tähän mennessä ole ymmärtänyt eikä ole voinut tulkita Ilmestyskirjaa täysin oikein. Useat selittäjät ovat sen nöyrästi tunnustaneetkin. Tämä tunnustus on perusedellytys sille, että teoksesta voisi sanoa edes jotain oikeaa.

7. Ilmestyskirjan ydin ei kuitenkaan ole varsinaisesti peitteen vetäminen tulevaisuuden edestä sivuun. Se ei pyri ensisijaisesti kertomaan meille, mitä on tulevaisuus sinänsä, vaan Ilmestyskirjan avain on Jeesus Kristus, koko UT:n ja koko Raamatun avain. Ilmestyskirja ei pääty loppuun vaan Jeesuksen Kristuksen ikuiseen kunniaan, ja hänestä se myös alkaa. Englantilainen sanaleikki kuvaa sitä osuvasti: "History is His story." Historia on kertomus Jeesuksesta, josta erityisesti luvut 19 ja 20 puhuvat.

Ilmestyskirjaa kantaakin Johanneksen välittämä todistus Jeesuksesta. Se näkyy jo 1:2:ssa: "Jumalan palvelija Johannes vahvistaa omalla todistuksellaan Jumalan sanan ja Jeesuksen Kristuksen todistuksen, kaiken minkä on nähnyt." Se ilmenee myös 19:10:ssä: "Jeesuksen todistajissa on profetoimisen Henki." (Ks. myös 1:5, 9; 2:13; 11:3, 7; 12:11, 17; 20:4.) Sama kulkee halki Uuden testamentin. Joh. 5:39 välittää Jeesuksen lausuman, että kirjoitukset todistavat hänestä, ja Joh. 20:31:ssä Johannes sanoo: "Tämä on kirjoitettu siksi, että te uskoisitte Jeesuksen olevan Kristus, Jumalan Poika, ja että teillä, kun uskotte, olisi elämä hänen nimensä tähden." Ilmestyskirja liittyy myös selkeästi siihen, mitä Jeesus sanoi paluustaan ja maailman lopusta ja niiden merkeistä erityisesti lopunajallisessa puheessaan. Ilmestyskirjan(kin) perustavin tulkintamalli on keskiteytysti *kristologinen*: ennen kaikkea siitä kuten koko Raamatusta tulee etsiä Jeesusta Kristusta.

8. Voimme siis ymmärtää Ilmestyskirjaa

- 1) yrittämällä asettua sen ensimmäisen kuulijakunnan asemaan, koska Ilmestyskirja syntyi historiallisessa ympäristössä,
- 2) suhteuttamalla sen VT:hen, koska se itse rakentuu olennaisesti sen varaan,
- 3) omistamalla sen sanoman itsellemme juuri sinä aikana, jota elämme, riippumatta siitä, kuinka kaukana tai lähellä Jeesuksen

paluu näyttää olevan, koska Jumalan seurakunta nyt elää historiassa,

- 4) uskomalla sen sanoman ihmiskunnan tuhosta, tuomiosta, Jeesuksen paluusta ja Jumalan uudesta luomistyöstä, koska ne keran tulevat tapahtumaan historiassa, ja
- 5) etsimällä siitä ennen kaikkea teurastettua Karitsaa ja voiton saanutta Juudan jalopeuraa Jeesusta Kristusta, koska hän on kaiken historian Herra nyt ja aina.

Tällaista Ilmestyskirjan tulkinnan mallia voisi sanoa (*Jumalan*) *valtakunnanhistorialliseksi*. Sen oikeutuksena on asian lisäksi se muodollinenkin seikka, että sanat *kuningas* (kreikaksi *basileus*) ja *valtakunta*, *kuningaskunta*, *kuninkuus* (*basileia*, joka on johdettu sanasta *basileus*) ja näihin liittyvä teonsana (*basileuein* 'olla kuninkaana, hallita, tulla kuninkaaksi, ottaa valta') ovat kirjassa keskeisiä.

Jumalan valtakunta toteutuu tässä maailmassa ja historiassa, mutta ytimeltään salaisesti ja ne ylittäen. Se on historiaa, mutta sen historiaa ei voida kuvata samalla tavoin kuin muun tapahtumisen historiaa. Esimerkiksi Hitler ja Stalin muistuttavat suuresti Ilmestyskirjan 13. luvun kuvaaman pedon tiettyjä piirteitä, mutta emme voi sanoa, että he – tai esim. jotkut tämän hetken maailman johtohenkilöt – olisivat luettavissa nimenomaisina yksilöinä jostakin Ilmestyskirjan kohdasta. Vielä vähemmän on mahdollista tehdä Ilmestyskirjan tai yleensä Raamatun perusteella minkäänlaisia aikalaskelmia lopun tapahtumista.

Ilmestyksellä on ollut kirjavat vaiheet kristillisessä kirkossa

Saksalainen Gerhard Maier julkaisi 1981 lähes 700-sivuisen tutkimuksen Ilmestyskirjan asemasta kirkon ja teologian historiassa keskittyen tosin uskonpuhdistuksen jälkeen vain saksalaiselle kieli-alueelle. Hän tunnistaa Ilmestyskirjan tulkinnasta kaksi peruslinjaa. Toisen alullepanija on pohjoisafrikkalainen kirkkoisä Augustinus (354–430), toisen italialainen munkki Joakim Fiorelainen (Florislainen, Giacchino da Fiore, n. 1130–1202).

Augustinus uskoi Raamatun syntyneen Pyhän Hengen innoituksesta ja pitäytyi sen auktoriteettiin. Hän uskoi apostoli Johanneksen kirjoittaneen Ilmestyskirjan. Silti hän asennoitui Ilmestys-

kirjaan pidättyvästi sen "hämäryyden" tähden. Väärinkäsitysten välttämiseksi sitä oli tulkittava allegorisesti eli vertauskuvallisesti. Augustinus torjui kiliasmin eli opin siitä, että tuhatvuotinen valtakunta kuuluisi tulevaisuuteen, ja mielsi sen oman aikansa asiaksi. Kirkosta tuli hänelle Jumalan valtion maallinen ilmentymä. Tuhattuotinen kausi (Ilm. 20) oli hänelle kirkon historian viimeinen vaihe tai pikemminkin kirkon koko historia ennen Jeesuksen paluuta. Sen mieltämisessä Ilmestyskirjan allegorinen tulkinta oli paikallaan. Toisaalta Augustinus siis vaikutti siihen, että Ilmestyskirja säilyi kirkon ajattelussa ja keskustelussa. Toisaalta Ilmestyskirja jäi hänelle ja hänen seuraajilleen vieraaksi. Augustinukselta periytyi keskiajan kirkkoon Ilmestyskirjan vaatimaton mutta oikeutettu asema Raamatun kirjakokoelmassa.

Joakim jakaa pelastushistorian kolmeen jaksoon: 1) Isän, lain, avioituneiden ja jumalanpelon, 2) Pojan, jumalallisen viisauden ja pappien sekä 3) vielä tulevaan Hengen, rakkauden ja munkkien kauden, jolloin kirjoitettu evankeliumi käy tarpeettomaksi ja jota odotetaan Jumalan vaikutuksesta pian tulevaksi maan päälle Ilmestyskirjan tuhatvuotisena valtakuntana.

Joakim Fiorelaisen ajattelusta syntyi keskiajan kirkkoon maalainen apokalyptinen ja eskatologinen virta, joka valmisti maaperää uskonpuhdistukselle. Siinä Ilmestyskirja ylläpiti toisaalta paaviuden ja roomalais-katolisen kirkon arvostelua, toisaalta tulevien muutosten toivoa. Maailman miellettiin kulkevan kohti Antikristusta ja tuomiota.

Uskonpuhdistaja Luther (1483–1546) ajatteli kauan katolisen perinteensä mukaisesti, ettei Ilmestyskirja ollut apostolin kirjoittama. Jo se sai hänet suhtautumaan siihen varauksellisesti. Tosin hänen kantansa muuttui, ja hän tarttui tähänkin kirjaan Raamattuun kuuluvana Jumalan sanana.

Lutherin torjuvuuteen oli kuitenkin syynä myös hänen kylläkin osittain virheellinen käsityksensä siitä, että hurmahenkiset ja valankumoukselliset kastajaliikkeet olivat katsomuksissaan perustautuneet Ilmestyskirjaan.

Ennen kaikkea Lutheria kuitenkin häiritsi, että Ilmestyskirja puhui kuvin ja vertauksin eikä siksi kyennyt esittämään riittävän kirkkaasti vanhurskauttamista yksin Kristuksen tähden, yksin uskosta ja yksin armosta, mikä oli Lutherille Raamatun ja uskon pääasia. Jumalan pelastussuunnitelman ja -historian suuret näköalat

jäivät jossain määrin sivuun. Luterilaiset kirkot ovatkin tässä seuranneet uskonpuhdistajansa: Ilmestyskirja ei ole yleensä ollut niille tärkeä.

Kuitenkin Luther myös odotti Jeesuksen paluuta ja viimeistä tuomiota pikaisesti tapahtuvaksi. Läheisimmin Lutheria Ilmestyskirjaan liittikin Antikristuksen kavahtaminen. Kirjasta tuli hänelle ase taisteluun evankeliumin puolesta antikristillistä paavinvaltaa vastaan. Luterilaisissa tunnustuskirjoissa paavi mainitaankin antikristukseksi useita kertoja. Luther ei sen sijaan ajatellut, että myös uskonpuhdistuksen kirkoista voisi joskus tulla antikristillisen luopumuksen tyyssijojä.

Luther edusti siis Augustinuksen Ilmestyskirjan tulkinnan linjaa, kastajaliikkeet sen sijaan Joakim Fiorelaisen perusnäkemystä.

Maierin esitystä täydentäen on todettava, että Ilmestyskirja kuitenkin korostaa voimakkaasti Karitsan verta eli Jeesuksen sovitustyötä ja vierasta vanhurskautta, joka saadaan yksin uskosta. Samoin se tekee selvästi eron Jumalan maallisen ja hengellisen hallinnan välillä ja myös pedon palvomisen ja Karitsan palvomisen välillä ja vastustaa siten politiikan ja uskonnon kultillista ykseyttä. Tähän liittyy ehdoton ensimmäisen käskyn korostaminen, samoin näkemys evankeliumin ja harhaopin dramaattisesta taistelusta. Nämä asiat han olivat Lutherillekin tärkeitä.

Pietismin myötä Ilmestyskirja saavutti tärkeän aseman evankelisessa kristikunnassa. Jo pietismin perustaja, Philipp Jakob Spener (1635–1705), suhtautui Ilmestyskirjaan vakavasti Raamatun kaanoniin kuuluvana kirjana ja loi erityisesti opillaan tuhatvuotisesta valtakunnasta perustan pietistiselle pelastushistorialliselle eskatologialle luterilaisessa kirkossa. Katsomuksiltaan hän sijoittuu Joakimin ja Lutherin väliin. Hän ei ollut apokalyptikko eikä asettanut keskukseen profetiaa vaan uuden elämän. Ilmestyskirja ei ollut hänelle Raamatun tärkein kirja mutta ei myöskään pelkkä Raamatun liite.

Varsinaisesti Ilmestyskirjan veti raamatunselityksen varjosta valoon saksalainen Johann Albrecht Bengel (1687–1752). Hänen jälkeensä Raamatun viimeistä kirjaa ei voinut enää pitää vain kirkolle vieraitten hurmahenkien mielilukemisena. Pelastushistoriaa ei voi enää hahmottaa ilman Ilmestyskirjaa, mutta Ilmestyskirjan voi myös ymmärtää oikein vain pelastushistorian näkökulmasta. Bengel mielsi Ilmestyskirjan erityisesti seurakunnan ja yksittäisten kristittyjen lohdutukseksi vaikeina aikoina ja valmistautumiseksi vainoihin ja

kärsimyksiin. Näköalat avartuvat Jumalan valtakuntaan, kaikkiin kansoihin ja koko kaikkeuteen. Perusteetonta ja harhautunutta Bengelin tulkinnassa olivat hänen laskelmansa lopun ajankohdasta: hän uskoi Jeesuksen palaavan ja tuhatvuotisen valtakunnan alkavan 18.7.1836

Toisaalta Ilmestyskirja ja suuri kiinnostus lopunaikojä kohtaan kulkivat käsi kädessä. Toisaalta Ilmestyskirja joutui kuten keskiajalla ja uskonpuhdistuksen aikana myös hurmahenkisen väärinkäytön kohteeksi ja monenlaisten separatististen ryhmien välineeksi. Siten se tuli aiheuttamaan paljon ahdistusta. Tätä on selvästi havaittavissa yhä, ja se vaikeuttaa jatkuvasti Ilmestyskirjan sanoman vastaanottamista ja julistamista. Muutenkin jo kirkon alkuvuosisatoina, uskonpuhdistuksessa ja pietismissä muotoutuivat ne päälinjat, joiden mukaan Ilmestyskirjaa on seurakunnalle tulkittu.

Ilmestyksellä on selkeä ydinsanoma meillekin

1. Ilmestyskirja jättää lukijalleen väkevän tunnon *Jumalasta Kaikkivaltiaana (Pantokratoor)* taivaan ja maan Herrana. Se sanotaankin suoraan, peräti yhdeksän kertaa (1:8; 4:8; 11:17; 15:3; 16:7, 14; 19:6, 15; 21:22; lisäksi UT:ssä vain 2. Kor. 6:18). Kaikki tapahtuminen on Jumalan kädessä: sen täytyy käydä juuri niin kuin hän on suunnitellut – huolimatta vastustajista, joiden on, vastoin tahtoaan, toteutettava Jumalan suunnitelma (9:14–15).
2. Ilmestyskirjan keskus on *Jeesus Kristus*. Sekä Isä että Jeesus ovat "Alfa ja Oomega" (1:8; 22:13). Kaikkivaltias Jumala toteuttaa tarkoituksensa maailmassa Poikansa välityksellä. Hänkin on Isän tavoin *Pantokratoor*, kuten monet ortodoksisen kirkon ikonit häntä kuvaavat.
3. Ilmestyskirjassa Jeesus on ennen kaikkea "teurastettu Karitsa": *sovitus* on kaiken perusta. "Hän rakastaa meitä ja on verellään vapauttanut meidät synneistämme" (1:5). Myös Jeesuksen voitto nousee hänen sovituskuolemastaan.
4. Koko Uusi testamentti esittää Jeesuksen *Vanhan testamentin täytymyksenä*. VT:ssä on Aadam, mutta Jeesus on uusi Aadam ja siten

uusi luomakunta. VT:ssä on Israel, Jumalan kansa, mutta Jeesus on uusi Israel, uusi Jumalan kansa. VT:ssä on temppeli Jumalan kohtaamisen paikkana, mutta Jeesus on uusi "temppeli", jossa Jumala nyt täällä maailmassa kohdataan. VT:ssä on Mooses, mutta Jeesus on uusi Mooses. Hän antoi uuden käskyn ja johtaa kansansa vapauteen, niin kuin Mooses exoduksessa johti Israelin orjuuden pesästä vapauteen. Jeesus on uusi Joosua, joka vei kansan luvattuun maahan, uusi Daavid eli suuri kuningas jne. Tämä kaikki näkyy myös Ilmestyskirjassa, esim.: Mooseksen ja Karitsan laulu kristallimeren rannalla (15:2–3), Daavidin juuriverso (5:5; 22:16), Karitsa uuden Jerusalemin temppelinä (21:22).

5. Ilmestyskirja sisältää Raamatun kenties selvimmän lausuman siitä, että *Pyhä Henki lähtee Isästä ja Pojasta* (latinaksi *Filioque*), niin kuin läntinen kirkko on uskonut ja tunnustanut: "Elämän veden virta kumpuaa Jumalan ja Karitsan valtaistuimesta" (22:1). Pojan ja Hengen läheinen yhteys ilmenee myös kohdasta 5:6: "Karitsalla oli seitsemän sarvea ja seitsemän silmää – ne Jumalan seitsemän henkeä, jotka on lähetetty kaikkialle maailmaan." "Jumalan seitsemän henkeä" on yhtä kuin Pyhä Henki (Jes 11:1–2: Henki ja hänen kuusi lahjaansa, jotka Vesa/Verso saa). Teoksella on siis selvä pneumatologinen ulottuvuus.

6. *Jumalan kolmiykseys* tulee kirjassa selvästi esiin, mm. jo aivan alussa (1:4–5). Kirjalla on trinitaarinen kehys ja sanoma.

7. Ilmestyskirja ottaa hyvin vakavasti *synnin ja Saatanan*. Muuan teoksen selittäjä vuodelta 1974 toteaa: "On ironista, että se vuosisata, joka teologiassa on todistanut Saatanan ja Antikristuksen kuoleman, on kokenut demonisen valtiovallan häpeämättömimmät ilmentymät, sodan kauheimmat tuhot ja kristillisen uskon laajimman tukahduttamisen, mitä koko historiassa on esiintynyt." On kysymys taistelusta Jumalan ja hänen vastustajansa välillä ja sen voittamisesta, joka on jo tapahtunut Jeesuksen kuolemassa, ylösnousemuksessa ja taivaaseenastumisessa ja on tapahtuva hänen palatessaan suorittamaan tuomion ja uuden luomisen.

8. Yksi Ilmestyskirjan läpäisevä teema on *oikeudenmukaisuus*, Jumalan vanhurskaus. Tuomion päivä tulee, ja silloin tapahtuu oikeus.

Se koskee koko ihmiskuntaa mutta myös jokaista yksilöä. Tässä Ilmestyskirja on mitä selvin kannanotto kärsimyksen ongelmaan, joka kollektivoiduu ja tiivistyy sotien ja muiden kauhutapahtumien aikoina.

9. Tuomiopäivänä myös ne saavat lopullisen ja ikuisen oikeuden, jotka tässä elämässä ovat menettäneet sen Jeesuksen tähden. Ilmestyskirja on *Jeesuksen veritodistajien* kirja (2:13; 6:9–11; 11:7; 12:11; 13:7–10; 17:6; 19:2; 20:4). Marttyyrius on ollut Jeesuksen seurakunnan osa aina ja tulee aina olemaan. Niissä kokemuksissa Ilmestyskirja on mitä merkittävin lohdutus. Ilmestyskirjan turhentajat riisivät marttyyreilta sen lohdutuksen, jonka Ilm. heille antaa.

10. Ilmestyskirjan pääalue on kuitenkin *loppu*, eskatologia. Loppu tulee, pian, kaikille ja on jo läsnä. Yksityiskohtaisemmin ja laajemmin kuin mikään muu UT:n kirja se kuvaa maailman lopun ja Jeesuksen paluun. Yksityiskohtaisia tapahtumia ei kuitenkaan ennusteta, aikamääreitä ei anneta.

11. *Pahuus kasvaa* ja tulee näkyväksi ja kypsyy "sadonkorjuuseen" = tuomiolle ja rangaistavaksi, samoin hyvä erityisesti seurakunnan välittämänä.

12. *Lopun tuottaa* kuitenkin *Jumala*, ei ihminen. Tuomiota seuraa uusi luominen.

13. *Tulevaisuus on kuitenkin myös jo tullut*. Tulevan mallina on mennyt, se mitä on tapahtunut tähän mennessä. Tulevaisuus, jota odotetaan, ei myöskään ole pelkästään jotain sellaista, mikä on vain tulossa, vaan muutos on jo tapahtunut. Tulevaisuus on nähtävissä jo tässä hetkessä. Jumala on sama menneisyydessä, nykyhetkessä ja tulevaisuudessa. Raamatun kuvaamat perustapahtumat (luominen, lankeemus, Egyptistä lähtö) ovat myöhempien tapahtumien malleja eli tyyppisiä, jotka toistuvat usein uudoin ja kerran lopullisesti. Historia etenee mutta rytmisesti tai spiraalinomaisesti.

14. *Raamatun tapahtumat tulevat nykyhetken tapahtumien mitta-
puuksi* ja osoittavat varsinaisesti, mitä tapahtuu siinä mitä tapahtuu. Näyt, kuuloilmiöt ja muut kokemukset välittävät vertauskuvia maa-

ilman tapahtumista, mutta ne on tulkittava yhä uudelleen. Malli eli tyyppi on voimakkaampi kuin yksittäistapahtumat.

15. Tulevaisuus ei ole yhtä kuin ydinsota, kolmas maailmansota, luonnon tuhoutuminen tms. *Tulevaisuus on Jeesus Kristus*. Raamatun sanoman uskovat ihmiset eivät odota maailmanloppua vaan Jeesuksen paluuta. He eivät kulje kohti tuhoa vaan Jeesusta Kristusta.

16. Maailman tapahtumat mielletään kokonaisuudeksi, prosessiksi, jossa on alku, suunta ja loppu ja joka koskee kaikkia ja kaikkea. Jeesuksesta saamme valoa *historian kokonaisuuteen*: siihen, mitä on tapahtunut hänen jälkeensä 1900 vuoden aikana, mitä tapahtuu juuri nyt, meidän aikanamme, ja mitä on tapahtuva tulevaisuudessa ja kaiken lopussa.

17. Historian takana vaikuttavat näkymättömät, yli-inhimilliset jumalalliset ja demoniset tekijät. *Näkyvä ja näkymätön vaikuttavat toisiinsa*.

18. Ilmestyskirja onkin kuvaus *Jeesuksen kuoleman ja ylösnousemuksen merkityksestä nykyhetkelle, tulevaisuudelle ja lopulle*. Luvussa 4 Johannes kuvaa Jumalaa valtaistuimellaan. Tämä mahdava näkymä näkymättömästä järjestyttää häntä mutta myös täyttää hänet suurella ilolla ja toivolla, niin kuin se on tarkoitettu täyttämään meidätkin nyt. Luvussa 5 Johannes kuvaa Jeesuksen jo saavuttamaa voittoa, ja sekin on hänelle suuri ilosanoma, niin kuin se on meillekin nyt. Jumala toimii kaaoksemme keskellä. Tässä maailmassa kaikki on sekasortoista. Emme ymmärrä emmekä hallitse sitä. Se vyöryy ylitsemme ja voi tuhota meidät. Jumala toimii kuitenkin kaikessa tässä. Todellisia voittajia jo nyt ovat ne, jotka Jeesus on kutsunut yhteyteensä eli seurakuntaansa tästä maailmasta.

19. Ilmestyskirjan sanoma ei kuitenkaan tule vain Johanneksen näyistä sinänsä, vaan niillä on selkeä taustansa ja liittymäkohtansa VT:ssä. Myös *Raamatun ilmoitus on kokonaisuus*.

20. Ilmestyskirja on *Raamatun kauhein ja ihanin kirja*. Ihmiskuntaa rangaistukseksi odottava tuho kuvataan siinä ahdistavimmin mutta myös pelastus kaikkein kirkkaimmin. Mikään Raamatun kirja ei si-

sällä yhtä täysiäänistä Jumalan ylistystä. Ilmestyskirja on kirjoitettu seurakunnalle sekä varoitukseksi että lohdutukseksi, jotka vuorottelevat siinä lähes tasaisesti. Sen varsinainen ymmärtäminen todennäköisesti edellyttääkin uskoa Jeesukseen.

21. Kunkin ikuinen osa riippuu siitä, mikä suhde hänellä ajallisessa maailmassa on ollut Jumalan Karitsaan ja hänen verensä tuomaan sovitukseen. Nimemme on "Karitsan elämänkirjassa" jo nyt tai sitten ei koskaan. *Usko pelastaa*, vain usko. Uskovat pelastuvat kirkkauteen, vain he.

22. Ilmestyskirja luo ja ylläpitää *toivoa* vaikeina aikoina, lohduttaa, rohkaisee, innostaa toimimaan, ei pelottele, vaikkei kaihdakaan totuuden kertomista.

Ilmestystä koskevaa kirjallisuutta

Suomenkielisiä selityksiä

Suomen kielellä on julkaistu mm. seuraavat Ilmestyskirjaa käsittelevät teokset, joista osa on tieteellisiä kommentaareja, osa yleistajuisia selityksiä, osa tulkintoja, osa hartauslukemistoja, osa näiden yhdistelmiä. Ymmärrettävästi teokset ovat keskenään hyvinkin erilaisia. Kattava bibliografia vuosilta 1944–95 suomenkielisistä Ilmestyskirjan selityksistä ja eskatologisista kirjoista yleisesti on alla mainitussa Anssi Simojoen väitöskirjassa vuodelta 1997.

Becker, S.W.: Kaukainen voittolaulu: Ilmestyskirjan selitys. Suom. Hannu Lehtonen. Concordia 1999.

Green, Haakon Fred.: Profeetallinen sana: Ilmestyskirjan sanomaa. Suom. Lappeenranta: Ev.lut. Sisälähetys 1963.

Hannula, Toivo: Patmoksesta uuteen Jerusalemiin. Pieksämäki: Suomen Lähetysseura 1964.

Giertz, Bo: Johanneksen ilmestys. Alkuteos: Uppenbarelsboken Suom. Samppa Asunta. Sley-Kirjat 1986.

Hartenstein, Karl: Minä tulen pian: Johanneksen ilmestyksen selitys seurakunnalle. Alkuteos: Der wiederkommende Herr. 1940, 4. p. 1969. Suom. Taisto Nieminen. Vaasa: Suomen Lähetysseura 1974.

Korte, Irma: Johanneksen ilmestys: elävä myytti. Helsinki 1993.

- Koskinen, Eero V.:** Ilmestyskirjan ääressä. Hämeenlinna: Päivä 1966.
- Koskinen, Lennart & Lehtinen, Torsti & Riekkinen, Wille:** Ilmestyskirja. Helsinki: Kirjapaja 1999.
- Laato, Antti:** Kun nämä alkavat tapahtua. Mitä raamattu opettaa lopunajoista. Pieksämäki: SLEY-kirjat 1991.
- Lujanen, Feliks:** Kahden pedon edessä: silmäyksiä Johanneksen ilmestykseen. Porvoo – Helsinki: WSOY 1933.
- Muroma, Urho:** Ensimmäinen rakkaus. Helsinki: Ev.lut. Sisälähetys 1957.
- Muroma, Urho:** Katso, hän tulee: tutkisteluja Ilmestyskirjasta. I-V. Lappeenranta: Ev.lut. Sisälähetysäätiö 1965–69.
- Mäkelä, Raimo:** Ilmestyskirja nyt! Kauniainen: Perussanoma 1993.
- Nikolainen, Aimo T.:** Johanneksen ilmestys. Suomalainen Uuden Testamentin selitys XII. 1962. Toinen, korjattu painos Hämeenlinna: Kirjapaja 1972.
- Nikolainen, Aimo T.:** Johanneksen ilmestys: Mitä pian tulee tapahtumaan. Avaa Uusi testamenttisi 12. Jyväskylä: Kirjapaja 1988.
- Novum:** Uusi test. selityksin 4: Gal-Ilm. Vantaa: Raamatun Tietokirja 1983.
- Philberth, Bernhard:** Teknisen aikakauden profetia: Johanneksen ilmestys fyysikon tulkitsemana. Alkuteos: Christliche Prophetie und Nuklearenergie. 1963. Suom. Pertti Jotuni. Pieksämäki: Suomen Lähetysseura 1968.
- Rankinen, Jari:** Ilmestyskirja. Raamattu tutuksi -opas 10. Helsinki: SLEY-Kirjat 1994.
- Rouhe, Olavi:** Ilmestyskirja: kaikkien aikojen suurin draama. Tampere: Kirjatoimi 1998.
- Uusi testamentti** lyhyesti selitettynä. Selitykset ja johdannot: Jukka Thurén ja Heikki Koskenniemi. Helsinki: SLEY-Kirjat 1993.
- Vainikainen, Kerttu:** Verho vedetään syrjään: Ilmestyskirja. Tampereen Raamattukoulussa nauhoitetut luennot toimittanut kirjalliseen asuun kustantaja. Saarijärvi: Savo-Karjalan Raamatunopiskelijat ry. 1978.

Valikoima vieraskielisiä teoksia

- Aubleren, C.A.:** Der Prophet Daniel und die Offenbarung des Johannis. Basel 1854.
- Bengel, John Albert:** New Testament Word Studies: A New Translation by Charlton T. Lewis and Marvin R. Vincent. Volume 2: Romans - Revelation. Grand Rapids: Kregel Publications 1971. (Ilm:tä käsittelevä osa on kriittisesti korjailten tarkistettu, supistettu ja laajennettu.)
- Ezell, Douglas:** Revelations on Revelation: New Sounds From Old Symbols. Waco: Word Books 1977.
- Fjellstedt, Peter:** Johannis Uppenbarelse. Tukholma: F. G. Beijers Förlag Ab.
- Godet, F.:** Försök öfver Johannes uppenbarelse. Bibliska studier: andra delen: Nya testamentet. Övers. af A. Neander. 3. uppl. Uppsala 1900.
- Grünzweig, Fritz:** Johannes-Offenbarung 1-2. Edition C: B, Bibelkommentare 24-25. 3. p. Neuhausen - Stuttgart: Hänssler 1988.

- Gäckle, Volker:** Überlegungen zur Auslegung der Johannesoffenbarung. Teoksessa Rolf Hille (Hrsg.): *Worauf können wir hoffen? Die Zukunft der Welt und die Verheissung des Reiches Gottes. Beiträge aus dem Albrecht-Bengel-Haus, Tübingen.* Wuppertal: R. Brockhaus Verlag 1999.
- Hemer, Colin J.:** *The Seven Letters to the Seven Churches of Asia in Their Local Setting.* Journal for the Study of the New Testament Supplement Series 11. Sheffield: JSOT Press 1986.
- Hempelmann, Heinzpeter:** *Siehe, ich komme bald: Fragen an die Offenbarung des Johannes.* Wuppertal 1994.
- Jacobsen, Frank:** *Jeg hørte en røst: bibelforedrag over Johannes Åbenbaring.* Fredericia: Frimodts Forlag 1973.
- Ladd, George Eldon:** *A Commentary on the Revelation of John.* 2. p. Grand Rapids: Eerdmans 1987.
- Lilje, Hanns:** *Das letzte Buch der Bibel: eine Einführung in die Offenbarung Johannes.* 8. p. Bielefeld: Luther-Verlag.
- Maier, Gerhard:** *Die Johannesoffenbarung und die Kirche. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament* 25. Tuebingen: Mohr 1981.
- Maier, Gerhard:** *Zur Auslegung der Johannes-Offenbarung.* Gnadauer Materialdienst 25. Dillenburg: Gnadauer Verlag 1986.
- Moe, Olaf:** *Bibelens siste bok.* Oslo: Forlaget Land og Kirke 1960. *Myös ruotsiksi: Johannes uppenbarelse: Bibelns sista bok. Tolkning av Nya testamentet XI.* Stockholm: Diakonistyrelsens Bokförlag 1963.
- Morris, Leon:** *The Revelation of St. John: an Introduction and Commentary.* London: The Tyndale Press 1969. Reprinted 1977.
- Nya testamentet på vår tids språk: ny översättning med förklarande noter** (av David Hedegård). *Andra, genomsedda utgåvan: 3:e tryckningen.* Stockholm: Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Bokförlag 1967. *Myöhempä painoksia.*
- Philberth, Bernhard:** *Apokalypse aktuell.* Wachenheim: Wahrheit wirkt Wissen 1994.
- Pohl, Adolf:** *Die Offenbarung des Johannes 1–1.* Wuppertaler Studienbibel. Wuppertal: Brockhaus.
- Schwarz, Hans:** *Das Geheimnis der sieben Sterne: eine Deutung der Johannesoffenbarung.* Stuttgart: Quell Verlag.
- Simojoki, Anssi:** *Apocalypse Interpreted: The Types of Interpretation of the Book of Revelation in Finland 1944–1995, from the Second World War to the Post-Cold War World.* Diss. Åbo: Åbo Akademis Förlag 1997.
- Wilcock, Michael:** *The Message of Revelation: I Saw Heaven Opened.* Leicester: Inter-Varsity Press 1975.
- Zahn, Theodor:** *Die Offenbarung des Johannes.* 1924–1926. Náköispainos: Wuppertal: Brockhaus 1986.